

ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ

ΓΝΩΣΕΙΣ.

(Συνέχεια ἴδε φυλλάδιον 15.)

Ὅθεν μὴ ἔχοντες λόγον νὰ παραδεχθῶμεν μίαν τῶν διαφόρων τούτων δοξασιῶν μᾶλλον τῆς ἄλλης, ἀναγκάζομεθα ἐκ τῶν νόμων τῆς ἱστορικῆς ἐναργείας νὰ τὰς ἀπορρίψωμεν πάσας.

Ὁ συνετὸς οὗτος δισταγμὸς ὀφείλεται πρὸ πάντων εἰς τὸ πλῆθος παιδαριωδῶν τινῶν εἴτε μυθικῶν λεπτομερειῶν. Ὁ Μανέθων, ἐπὶ παραδείγματι, διηγείται ἡμῖν ἄνευ τινὸς δισταγμοῦ ὅτι ὁ Μένης κατεσχίσθη ὑπὸ ἐνὸς Ἱπποποτάμου, ζώου καθαρῶς χορτοβόρου. Ἐπίσης εὐρίσκομεν ὅτι ἐπὶ Νεπαχῶρ, τὰ ὕδατα τοῦ Νείλου ἐπληρώθησαν μέλιτος, καὶ ὅτι ἡ Σελήνη ἐπαχύνθη πλείονον τοῦ δέοντος· ὅτι ὁ Σέσωστρις ἦν ὑψηλὸς ὡς πῆχεις τὸ ἀνάστημα· ὅτι, ἐπὶ Βοχῶρ, ἐν ἀρνίον ἐλάλησε· ἐκρυσμαίτο δὲ κατὰ τὸν Ἀλικῶν, μετ' ὧς πόδας καὶ δύο οὐράς κτλ.

Πλείστοι ἀρχαῖοι καὶ νεώτεροι συγγραφεῖς ἀπεπειράθησαν νὰ καταστήσωσι πιστευτὰ τὰ διηγήματα ταῦτα μετὰ τὸν ἀξίειπαινον σκοπὸν τοῦ νὰ ἐπικλύψωσι τὸν παράδοξον χαρακτῆρα τῶν ἢ νὰ θέσωσιν ἐν ἁρμονίᾳ τὴν αἰγυπτιακὴν χρονολογίαν πρὸς τὴν χρονολογίαν τῶν Γραφῶν· ὑπέθεσαν ὅτι τὸ αἰγυπτιακὸν ἔτος συνέκειτο ἐκ μιᾶς μόνης ἀνακυκλίσεως τῆς σελήνης, καὶ ὅτι, ἐν νεωτέρᾳ τινὶ ἐποχῇ, συνέκειτο ἐκ τεσσάρων μόνων μηνῶν. Ὁ Ἰωάννης **Marsham**, ἐβράχυνε τὰς αἰγυπτιακὰς περιόδους διαθέτων τὰς διαδοχικὰς δυναστείας ἐπὶ παραλλήλων γραμμῶν, καὶ ὅπως συντέμνῃ τὸν χρόνον, ἠθέλησε νὰ καταστήσῃ τὰς βασιλείας συγχρόνους πρὸς ἀλλήλας. Ἐν νεωτέρῳ τινὶ συγγράμματι, ὁ βαρὼνος Βοῦνσεν παρεδέχθη, ὅπως νοθεύσῃ τὴν αἰγυπτιακὴν χρονολογίαν, τὴν αὐτὴν μέθοδον ἣν καὶ ὁ **Niëbhur** ἐφάρμοσεν εἰς τὴν ῥωμαϊκὴν ἱστορίαν. Τῇ βοηθείᾳ διαφόρων χωρίων ληφθέντων ἐκ τῶν κλασσικῶν συγγραφέων ὁ Νισβούρης συνέταξε νέαν τινὰ ἱστορίαν ἐπὶ βάσεως ὅλως αὐθαιρέτου καὶ ὑποθετικῆς, ἥτις στίλβει μὲν ἐκ τῆς πολυμαθείας τοῦ συγγραφέως εἶναι ὅμως οὐχ ἥττον παράδοξος. Οἰαδὴποτε εἰσὶ τὰ πλεονεκτῆματα τῆς μεθόδου ταύτης, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐφαρμοσθῇ αὐτὴ εἰς τὴν ἀρχαίαν τῆς Αἰγύπτου ἱστορίαν, ἥτις συνίσταται ἅπασα εἰς ἀπλὴν τινὰ χρονολογίαν εἴτε κατὰλογον ὀνομάτων βασιλέων. Τοιαύτην ἀσήμενον ὕλην ἔχοντες οἱ νεώτεροι συγγραφεῖς, ἀφοῦ κατανικήσωσι πάσας τὰς λοιπὰς δυσχερείας, ὀφείλουσιν ἐπὶ τέλους νὰ κατασκευά-

σωσιν εἴτε νὰ ἀναδημιουργήσωσι πολιτείας, νὰ πλάσωσι κοινωνίαν, ἐνίοτε μάλιστα καὶ νὰ ἐπινοώσι γεγονότα, ἐνὶ λόγῳ, νὰ μεταποιήσωσιν εἰς ἱστορίαν τὰς μυθικὰς παραδόσεις.

Τούτου ἕνεκα βλέπομεν τοὺς αἰγυπτιολόγους παραμελοῦντας ὑπὲρ τὸ δέον τοὺς συνήθεις κανόνας τῆς ἐναργείας καὶ σύροντας ὑπέρογκα συναλλάγματα ἐπὶ τῆς ἡμετέρας εὐπιστίας. Ὑπὸ τὴν παντοδύναμον αὐτῶν λογικὴν, πᾶσα ταυτότης ἀφανίζεται καὶ τὰ πάντα μεταβάλλονται. Αἱ διαδοχικαὶ δυναστεῖαι ἀποκαθίστανται σύγχρονοι· βασιλεὺς τις λαμβάνει τὴν θέσιν ἑτέρου, ἢ γίνεται τεμάχιον βασιλέως, καὶ πολλάκις μάλιστα διαμερίζεται εἰς πλείστους ἄλλους βασιλεῖς· ἄλλοτε ἐν ὀνομᾷ μεταβάλλεται εἰς ἕτερον, εἰς ἀριθμὸς λαμβάνεται ἀντὶ ἄλλου, καὶ χώρα τις μεταφέρεται εἰς ἕτερον.

Ὅπως ἀποδειχθῇ τὸ σαθρὸν τοῦ συστήματος τούτου, ἂς λάβωμεν τὸν Σέσωστριν, τὸ ἐνδοξώτερον τῶν αἰγυπτιακῶν ὀνομάτων, ὅσων οἱ αἰγυπτιολόγοι κατέστρεψαν καὶ μετεσκευάσαν τὴν ἱστορικὴν ταυτότητα. Ὁ Βοῦνσεν συγχωνεύει αὐτὸν μετὰ τοῦ Τοσορθῶνος, δευτέρου βασιλέως τῆς τρίτης δυναστείας, ὅστις ἔζη δύο χιλιάδας ἔτη ἀργότερον. Συγχίζει δ' αὐτὸν ἐπίσης καὶ μετὰ τὸν Σεσονχώσιν, βασιλέα τῆς δωδεκάτης δυναστείας· τέλος ἀποδίδει εἰς τὸν ἴδιον Σέσωστριν ἱστορίαν, ἥτις πραγματικῶς τῷ ἀνήκει. Ὁ μέγας οὗτος βασιλεὺς διεσκευάσθη οὕτως ἐκ τριῶν τεμαχίων. Ὁ Λέσιος, ἕτερος περίφημος αἰγυπτιολόγος, διαφέρει κατὰ πολὺ τοῦ Βοῦνσεν, διότι ἀμφότεροι θέτουσι τὸν Σέσωστριν ἐν τῷ κόσμῳ εἰς ἐποχὰς μεμακρυσμένας ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τρεῖς χιλιάδας ὡς ταχόσια ἔτη περίπου. Εἰς ποῖον ὀφείλομεν νὰ πιστεύσωμεν; Εἶναι ἀληθὲς ὅμως ὅτι ἐπὶ ἐνὸς καὶ μόνου σημαντικοῦ γεγονότος συμφωνοῦσιν ἐντελῶς, τοῦτο δ' εἶναι ὅτι ὁ Σέσωστρις δὲν εἶναι ὁ Σέσωστρις.

Οἱ ἀναχρονισμοὶ οὗτοι καὶ οἱ μεταμφιεσμοὶ διακαίουσιν ἡμᾶς νὰ εἴπωμεν περὶ τῶν αἰγυπτιολόγων ὅτι, παρασυρόμενοι ἐκ τῆς εὐχερείας τοῦ νὰ πλάττωσιν εἴτε ἐξελείψωσι διὰ μιᾶς γραμμῆς ὀλοκλήρους δυναστείας, ἀποκαθίστανται, ὡς ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι ἀστρολόγοι, *χρονοκράται*· ὅτι φαίνονται κατέχοντες ἑτέραν τινὰ ὄρασιν ἔχουσαν ὀπισθενεργὸν δύναμιν, καὶ ἥτις ἀποκαθιστᾷ αὐτοὺς ἱκανοὺς νὰ διακρίνωσι τὸ ἄγνωστον παρελθόν, καὶ νὰ ἐκπαφῶσιν εἰς τὴν κόσμον ἀπωτάτης ἀρχαιότητος περίοδον, ἥτις περιέπεσεν εἰς ἐντελῆ

λήθην· ὅτι ὅμως καὶ ταύτης τῆς ἰκανότητος των γενομένης παραδεκτῆς, καὶ κατορθώσωσιν οὕτω νὰ ἐπιβληθῶσιν εἰς τὴν εὐπιστίαν τῶν ἀναγνωστών των ἐνεκα τῆς ἑξέως ἣν ἔλαβον εἰς τὸ νὰ πραγματεύωνται ἀντικείμενα ὄντα πέραν τῶν ὁρίων τῶν συνήθων σπουδῶν, θέλουσι θεωρηθῇ τὸ πολὺ ὡς ὑξυδερχεῖς, ἀνώτεροι βεβαίως τῶν ἀφανῶν ἐκείνων χρονολογῶν, οἵτινες περιορίζονται εἰς τὸ νὰ διηγῶνται κατὰ τάξιν ἀδιαφιλονεικῆτα ἱστορικὰ γεγονότα.

Ὁ αἰγυπτιολόγος ἔχει τὴν ἀξίωσιν ὅτι δύναται ν' ἀναγνώσκη ἐν ταῖς ἱερογλυφικαῖς ἐπιγραφαῖς τὴν ἀκριβῆ τοῦ παρελθόντος πορείαν, καὶ ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν ὅτι οἱ σεβαστοὶ οὗτοι χαρακτῆρες θὰ ἠδύναντο νὰ παράσχωσι πίστιν εἰς τε τὴν ἱστορίαν καὶ χρονολογίαν ἂν ἀληθῶς ἦτο δυνατόν νὰ ἐνοηθῶσι. Δυστυχῶς, οἱ τρεῖς σοφοί, οἵτινες, ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν, ἐπίστευσαν ὅτι τοὺς ἐνόησαν, ἐξήγησαν ἡμῖν αὐτοὺς θαυμασίως κατὰ τρεῖς διαφόρους τρόπους.

Ἐπειδὴ ἡ παράδοσις τῆς γλώσσης εἶχεν ἀπολεσθῇ ἀνεπιστρεπτῇ, ἀπεπειράθησαν ν' ἀνεύρωσι τὸ ἀρχαῖον τῶν Αἰγυπτίων ἰδίωμα εἰς τὸ τῶν Κόπτων ὅπερ ἐγράφετο δι' ἑλληνικῶν γραμμάτων· ἀλλ' ὁ Schwartz, εἰ καὶ παρέδεδεχτο ὅτι τὸ τῶν Κόπτων ἰδίωμα ἦν αὐτὸ ἐκεῖνο τῶν ἀρχαίων ἱερέων τῆς Αἰγύπτου, ἀναγνωρίζει μ' ὅλα ταῦτα τὰς δυσχερεῖς αὐτοῦ παρούσας ἢ ὑπόθεσις αὐτῇ. Τῷ ὄντι, τὰ τελευταῖα λείψανα τοῦ κοπτικοῦ ἰδιώματος δὲν ἀνάγονται ἄνω τῆς τρίτης μετὰ Χριστὸν ἑκατονταετηρίδος· φέρουσι δὲ χαρακτῆρα ἀποκλειστικῶς χριστιανικὸν καὶ ἀνήκουσιν εἰς σφαῖραν ἰδεῶν, μεθ' ὧν ἢ τε θεολογία καὶ ἡ πολιτεία τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων οὐδεμίαν εἶχον συγγένειαν. Αἱ εἰς τὰς ἱερογλυφικὰς ἐπιγραφὰς ἀντλούμεναι ἄρα ἱστορικαὶ γνώσεις ἐλαχίστην δύνανται νὰ ἔχωσιν ἀξίαν ἐνώπιον ἡμῶν.

Ἡ ἀπὸ τῆς ἀστρονομίας εἰς τὴν ναυτικὴν ἀπόστασις ἦν ἐλαχίστη, διὸ ὁ Γεώργιος Λέβης ἐπεχείρησε καὶ τὴν μετάβασιν ταύτην, ἀλλ' ὅπως κηρυχθῇ κατὰ τῆς δοξασίας ἥτις γενικῶς ἐπεκράτησεν ὑπὲρ τῶν Φοινίκων. Κατ' αὐτὸν ἡ θαλασσοπλοία τῶν Φοινίκων οὐδέποτε ἐξετάθη πολὺ πέραν τῆς ἐν Γάδρ ἀποικίας των, οὐδὲν δ' ἀποδεικνύει ὅτι περιέπλευσαν τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἀτλαντικοῦ πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ κασσιτέρου καὶ τοῦ ἡλέκτρου τῆς ἀρκτικής Εὐρώπης, ὅπως μεταφέρωσιν αὐτὸ εἰς τοὺς ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἄκρᾳ ἐνοικοῦντας λαούς. Εἶναι ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας

ὅτι οἱ Φοινίκες ἐλάβανον κυρίως ἀπὸ τῆς Βρετονίας τὸν εἰς τοὺς Ἕλληνας πωλούμενον κασσίτερον, ἀλλ' ἀπείχον πολὺ τοῦ νὰ ὑποβάλλωσιν αὐτὸν εἰς τόσῳ μακρὸν διάπλουν· ἀπ' ἐναντίας ἐπεμπον αὐτὸν διὰ ξηρᾶς μέσον Γαλλίας, εἰσιδιάζοντες αὐτὸν ἐν τῷ στομίῳ τοῦ Ῥήνου. Καθ' ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ ἡλεκτρον, ὕπερ συνελέγετο εἰς τὰ μεσημβρινὰ τῆς Βαλτικῆς παράλια, ἡ μεταφορά του, ἀντὶ νὰ γίνεται διὰ τοῦ Σουὺνδ, ἐτελεῖτο ὑπὸ τῶν ἐγγχωρίων ἐμπορῶν, οἵτινες μετέφερον αὐτὸ μέχρι Μασσαλίας.

Ἐτέθη ὡς ζήτημα νὰ γνωσθῇ ἂν ἡ ἀρχαία ἀστρονομία εἶχε τὸ πλεονέκτημα ἀπέναντι τῆς νέας τοῦ νὰ ἔχη ὡς σκοπὸν τὴν ὠφέλειαν τοῦ ἀνθρώπου, ἐνῷ ἡ τελευταία, θεωρητικὴ καὶ ἀπλῆς περιεργείας ἐπιστήμη οὖσα, ἐξασκεῖται ἐπὶ χώρου ἐντελῶς ζένου πρὸς τὰ ἀνθρώπινα συμφέροντα. Κατὰ τοὺς ὑπερασπιστὰς τῆς ἀρχαιότητος, ἡ νέα ἀστρονομικὴ μεταρρυθμίσις οὐδεμίαν ἔφερε πρόσδον εἰς τὴν ἐτησίαν καταμέτρησιν τοῦ χρόνου. Ὁμολογοῦσι μὲν ὅτι ἐγένοντο τινὲς βελτιώσεις, ἀλλὰ, λέγουσιν, ἂν οἱ ἀρχαῖοι ἀστρονόμοι ἐγίνωσκον τὸ τηλεσκοπίον καὶ τὰ ναυτικὰ ὥρολόγια, ἡ ἐπιστημονικὴ αὐτῶν μέθοδος θὰ ἐπῆρκει πρὸς πάντα πρακτικὸν σκοπὸν, καὶ ναὶ μὲν ἡ ἐπιστήμη των θὰ ἦτο ἥττον ἐκτεταμένη καὶ ἥττον ἀκριβὴς τῆς τῶν νεωτέρων, ἀλλὰ τοῦλάχιστον αὐτὴ ἀπέβλεπε ἀποκλειστικῶς ὅτι ὠφέλιμον εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος.

Ἀφ' ἐτέρου, οἱ φίλοι τῶν ἀνακαλύψεων ὑποστηρίζουσιν ὅτι τὸ μόνον πρακτικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ἀρχαίας ἀστρονομίας ἦν ἡ μερικὴ μεταρρυθμίσις τοῦ ἡμερολογίου, πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ ὁποῦ ἐχρημάσθησαν πλέον τῶν δύο χιλιάδων ἐτῶν, καθότι ἡ τελεία τοῦ προβλήματος λύσις δὲν ἐπετυγχάνετο εἰμὴ μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ Κοπερνικείου συστήματος. Ἀλλ' ὅπως μόνον πλεονέκτημα εἶναι τοῦτο διὰ τὴν κοινωνίαν, συγκρινόμενον πρὸς τὸ κτηθὲν ἐκ τῆς τελειοποιήσεως τῶν ἡλικῶν καὶ σεληνιακῶν πινάκων, καὶ τῶν πινάκων τῶν πλανητῶν. Τῇ ἀληθείᾳ χρειάζεται τόλμη ἰκανὴ ὅπως ἰσχυρισθῇ τις ὅτι ὑπάρχει ἐπιστήμη ἐν ἣ τὰ συμφέροντα τῆς ἀνθρωπότητος νὰ μὴ ἔχωσι ποσὸς μέρος. Δὲν εἰδόμεν πολλὰς ὅτι αἱ θεωρίαι τοῦ ἐνὸς αἰῶνος ἐγένοντο ἐντελῶς πρακτικαὶ κατὰ τὸν ἐπόμενον; Καὶ ἂν ἄλλως εἶχε τὸ πρᾶγμα ὡς πρὸς τὴν ἀστρονομίαν, αἱ γινόμεναι ἄρα θυσίαι, ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν, ὑπὲρ τῆς προόδου αὐτῆς ὑφ' ὅλων τῶν κυβερνήσεων τῶν δύο ἡμισφαιρίων ἔπρεπε νὰ γενῶσι δι' ἄλλας ἐπιστήμας ὠφελιμωτέρας καὶ σημαντικωτέρας κατὰ τὸ φαινόμενον. Ἀλλ' εὐτυχῶς τὸ πρᾶγμα δὲν ἔχει οὕτω.

Ἐκ τῆς Revue Britannique.